

BIULETYN

Nr 29 (1005), 22 marca 2013 © PISM

Redakcja: Marcin Zaborowski (redaktor naczelny) • Katarzyna Staniewska (sekretarz redakcji)
Jarosław Ćwiek-Karpowicz • Artur Gradziuk • Piotr Kościński
Roderick Parkes • Marcin Terlikowski • Beata Wojna

Zakończenie procesu zmiany władzy w Chinach*

Justyna Szczudlik-Tatar

Wybór Xi Jinpinga na przewodniczącego ChRL, Li Keqiang na premiera oraz zatwierdzenie składu nowego rządu podczas pierwszej sesji parlamentu XII kadencji zakończyły proces zmiany władzy w Chinach. W polityce wewnętrznej nowi przywódcy skoncentrują się na reformach gospodarczych i społecznych, natomiast w polityce zagranicznej priorytetem będą relacje z państwami Azji i Pacyfiku oraz z USA. Zmiana liderów nie tylko na szczeblu centralnym, lecz także na poziomie regionów, stwarza Polsce szansę na nawiązanie bezpośrednich relacji z władzami chińskich prowincji i miast. Polskie władze lokalne powinny wykorzystać zbliżające się I Forum Regionów Polska–Chiny (22 kwietnia) na zacieśnienie współpracy dwustronnej.

Podczas pierwszej sesji Ogólnochińskiego Zgromadzenia Przedstawicieli Ludowych (OZPL, parlamentu) XII kadencji, która odbyła się w Pekinie w dniach 5–17 marca, zakończono proces zmiany władzy w Chinach. Delegaci wybrali Xi Jinpinga na przewodniczącego ChRL, Li Keqiang na premiera oraz zatwierdzili skład nowego rządu (liczbę ministerstw zmniejszono z 27 do 25). Na ostatniej sesji plenarnej Xi Jinping zapowiedział realizację „chińskiego marzenia”, którym jest „odrodzenie narodu chińskiego”. Osiągnięcie tego celu wymaga „wzmocnienia narodowej siły” oraz „narodowej jedności”. Przedstawiono także główne założenia polityki nowych przywódców.

Wyzwania wewnętrzne. Dekada rządów Hu Jintao i Wen Jiabao stworzyła nowym liderom dość korzystną sytuację. Najbardziej widoczne sukcesy to wzrost gospodarczy i osiągnięcie przez Chiny statusu drugiej gospodarki świata (wg nominalnego PKB). ChRL stała się także największym eksporterem, posiadaczem największych rezerw walutowych i największym kredytodawcą USA. Osiągnięcia gospodarcze to również sukces polityczny ustępujących przywódców. Umocniły one poczucie dumy narodowej oraz status Chin na arenie globalnej. Odchodzącym władzom udało się też zapewnić stabilność, choć najważniejsza koncepcja Hu Jintao, czyli zbudowanie „harmonijnego społeczeństwa”, jest jeszcze daleka od realizacji.

Oprócz osiągnięć tandem Hu–Wen pozostawia nowym władzom wiele wyzwań. Najbardziej paląca jest konieczność restrukturyzacji gospodarki przez oparcie jej na większej konsumpcji wewnętrznej i zmniejszenie nierówności społecznych. W ciągu czterech miesięcy na stanowisku szefa KPCh Xi Jinping przedstawił elementy swojej polityki gospodarczej i społecznej. W pierwszym przemówieniu jako sekretarz generalny partii zapowiedział poprawę standardu życia społeczeństwa i pogłębienie reform gospodarczych. Podobny sygnał został wysłany podczas jego dwóch podróży krajowych: do Shenzhen (pierwsza chińska strefa ekonomiczna) – w 20. rocznicę tzw. podróży na południe Deng Xiaopinga w 1992 r., którą postrzega się jako impuls do dalszych reform gospodarczych – a następnie do biednych prowincji Hebei i Gansu. Nowy szef państwa i premier zapowiedzieli głębsze reformy gospodarcze oparte na chińskim modelu ze szczególnym uwzględnieniem kwestii społecznych – sprawiedliwszej dystrybucji dochodów, systemu ubezpieczeń społecznych, bezpieczeństwa żywności i ochrony środowiska. Połączenie wzrostu gospodarczego z reformami społecznymi to sposób na zapewnienie stabilności, istotnej wobec rosnących protestów społecznych oraz presji wywieranej (np. z wykorzystaniem portali społecznościowych) zarówno na władze centralne, jak i lokalne. Warto wspomnieć, że parlament przyjął budżet z deficytem na poziomie 1,2 bln RMB (ok. 190 mld dol.), przeznaczonym na cele społeczne i ustabilizowanie wzrostu gospodarczego. Taka decyzja ma wpłynąć na redukcję podatków i pobudzenie popytu wewnętrznego.

* Analiza została przygotowana przy wsparciu programu Taiwan Fellowship.

Nowi liderzy chcą także poprawić wizerunek KPCh i zyskać społeczne poparcie. Xi zainicjował kampanię antykorupcyjną oraz politykę ograniczania ostentacji w partii (8 zasad zakazujących partyjnej ekstrawagancji). Zmiany w strukturze rządu to również odpowiedź na oczekiwania społeczne. Likwidacja ministerstwa kolei, postrzeganego jako skorumpowane „państwo w państwie” (poprzedni minister Liu Zhijun oskarżony o korupcję czeka na proces), oraz lepsza kontrola bezpieczeństwa żywności po skandalu ze skażonym mlekiem (powołano nową agencję ds. żywności) mają na celu zwiększenie nadzoru nad administracją centralną i zapobiegnięcie niepokojom społecznym.

Polityka zagraniczna. Podczas rządów ustępujących przywódców Chiny pogłębiły współpracę gospodarczą z ASEAN (m.in. podpisały umowę o wolnym handlu) oraz zdecydowanie poprawiły stosunki z Tajwanem. ChRL stała się także bardziej asertywna, szczególnie w relacjach z sąsiadami oraz Stanami Zjednoczonymi.

Dla nowych władz najważniejszym kierunkiem polityki zagranicznej będzie region Azji i Pacyfiku, szczególnie wobec pogorszenia stosunków z państwami, z którymi Chiny mają spory terytorialne. Władze będą chciały pokazać determinację w zapewnieniu suwerenności i integralności terytorialnej kraju. Nadal napięte relacje z Japonią czy wzrost wydatków na flotę to odpowiedzi na oczekiwania społeczne. Jednocześnie hasło „chińskiego marzenia” można interpretować jako zapowiedź wywierania presji na prezydenta Tajwanu Ma Ying-jeou w celu rozpoczęcia negocjacji politycznych jako pierwszego kroku do zjednoczenia. Mianowanie ministrem spraw zagranicznych Wang Yi, szefa chińskiego Biura ds. Tajwanu, uczestnika rozmów sześciostronnych i byłego ambasadora ChRL w Japonii, oznacza, że relacje w regionie potraktowano jako priorytet.

Biorąc pod uwagę pozycję Chin w Azji oraz ambicje osiągnięcia statusu mocarstwa, dla Pekinu kluczowe pozostają stosunki z USA, które prawdopodobnie będą oparte na tzw. nowym modelu w relacjach między mocarstwami – koncepcji zaproponowanej przez Xi Jinpinga rok temu. Powołanie Yang Jiechi, ustępującego ministra spraw zagranicznych i byłego ambasadora w USA, na stanowisko członka Rady Państwowej ds. polityki zagranicznej (wyższe rangą niż szef MSZ) oraz Cui Tiankai, wykształconego w USA byłego wiceministra w chińskim MSZ, na ambasadora w Waszyngtonie pokazuje wagę relacji chińsko-amerykańskich i dążenie do ich poprawy. Ponadto wybór Rosji na pierwszą wizytę zagraniczną Xi Jinpinga to sygnał do wzmacniania stosunków z Moskwą w sytuacji tzw. powrotu USA do Azji i sporów z Japonią. W relacjach z UE Chiny skoncentrują się na negocjacjach nad Porozumieniem o Partnerstwie i Współpracy, natomiast w stosunkach z Europą Środkową i Wschodnią (EŚW) położą nacisk na realizację strategii 12 punktów (wzmocnienie relacji gospodarczych i międzyludzkich między EŚW a ChRL), przedstawionej w Warszawie w ub.r. przez premiera Wen Jiabao.

Wnioski i rekomendacje dla Polski. Pomimo zakończenia procesu zmiany władzy w Chinach i przejęcia przez Xi Jinpinga pełnej kontroli nad partią, państwem i armią, w najbliższych miesiącach nowi liderzy będą skoncentrowani na konsolidacji władzy. Oznacza to, że kluczowe decyzje, które mogą się stać symbolem nowych rządów, zostaną przedstawione najwcześniej na III Plenum KC KPCh jesienią tego roku.

Polska, która postrzega Chiny jako swojego najważniejszego partnera w Azji, powinna kontynuować politykę pogłębiania współpracy z ChRL. Oprócz wzmacniania stosunków na najwyższym szczeblu warto nawiązać i rozwijać współpracę z chińskimi władzami lokalnymi. Poza zmianą władzy na szczeblu centralnym przetarasowania personalne miały miejsce także w regionach. Po XVIII zjeździe KPCh powołano 11 nowych sekretarzy partyjnych w prowincjach. Natomiast w styczniu, podczas pierwszych sesji parlamentów nowych kadencji, wybrano nowych szefów władz lokalnych (po sesji OZPL planowanych jest kilka dodatkowych zmian personalnych).

Biorąc pod uwagę różnice między Polską a ChRL, współpraca regionalna może okazać się efektywniejsza niż ambicje obecności w całym Chinach. Pomimo centralizacji procesu decyzyjnego chińskie władze lokalne zyskują coraz więcej przestrzeni do podejmowania własnych decyzji. Polskie władze lokalne oraz przedsiębiorstwa zainteresowane nawiązaniem relacji z Chinami powinny zbadać, z którymi regionami warto współpracować. Obecnie współpraca gospodarcza (z deficytem handlowym po polskiej stronie) koncentruje się na dobrze rozwiniętych wschodnich i północnych Chinach. Są to regiony atrakcyjne, jednak bardzo konkurencyjne z uwagi na silną pozycję m.in. amerykańskich i zachodnioeuropejskich przedsiębiorstw. Z punktu widzenia polskich interesów gospodarczych (jak np. wzrost eksportu do Chin, pozyskanie chińskich studentów) bardziej obiecujące mogą okazać się słabiej rozwinięte prowincje centralne i zachodnie objęte polityką rozwoju zachodu kraju przyjętą przez władze pod koniec lat 90. (polegającą np. na poprawie infrastruktury czy stworzeniu dogodnych warunków inwestycyjnych w celu niwelowania różnic rozwojowych między wschodem a zachodem Chin).

Zbliżające się I Forum Regionów Polska–Chiny (22 kwietnia w Gdańsku) może stać się impulsem do nawiązania lub pogłębienia współpracy między władzami lokalnymi, przedsiębiorstwami czy instytucjami edukacyjnymi z obu państw. Polskie władze centralne powinny zachęcać władze lokalne do nawiązywania kontaktów z chińskimi partnerami i co roku organizować fora regionalne.